

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie modeli działalności na rzecz trwałego wzrostu, niskoemisyjnej gospodarki i przemian w przemyśle (opinia z inicjatywy własnej)

(2013/C 133/02)

Sprawozdawca: **Joost VAN IERSEL**

Współsprawozdawca: **Enrico GIBELLIERI**

Dnia 12 lipca 2012 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

modeli działalności na rzecz trwałego wzrostu, niskoemisyjnej gospodarki i przemian w przemyśle

(opinia z inicjatywy własnej).

Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle (CCMI), której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 22 stycznia 2013 r.

Na 487. sesji plenarnej w dniach 13–14 lutego 2013 r. (posiedzenie z 13 lutego) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 57 do 4 – 3 osoby wstrzymały się od głosu – przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Nastąpiły trudne czasy dla znacznej części europejskiego przemysłu. Niemniej coraz większa liczba przedsiębiorstw w Europie i innych częściach świata przygotowuje się do sprostanania wielu obecnym wyzwaniom, w tym wpływowi przemian demograficznych, zmianie klimatu i – szczególnie – zrównoważonym celom w zakresie obniżenia emisji.

1.2 EKES pragnie podkreślić zmianę mentalności, która toruje drogę do nowych lub dostosowanych modeli biznesu. Kwestia zrównoważonego rozwoju ma strategiczne znaczenie w Światowej Radzie Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, w ramach inicjatyw realizowanych wspólnie przez przedsiębiorstwa na szczeblu krajowym, a także w kontekście przygotowania na szczeblu UE sektorowych planów działania dotyczących przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Zmiany w ukierunkowaniu i strukturze przedsiębiorstw oraz w międzynarodowych łańcuchach wartości prowadzą do powstania nowych modeli biznesu.

1.3 Istotnym elementem jest proaktywne zaangażowanie liderów biznesu, które wpływa również na stosunki na wyższym i niższym szczeblu produkcji. Na wszystkich poziomach widać zaangażowanie i wprowadzane są innowacje, którym sprzyjają interaktywny dialog z radami zakładowymi i specjalne programy w przedsiębiorstwach, a także sektorowy dialog społeczny na szczeblu krajowym i europejskim.

1.4 W procesie przedstawiania się na gospodarkę niskoemisyjną należy zadbać o aktualizację umiejętności i dostępność miejsc pracy wymagających wysokich kwalifikacji, tak by w jak największym stopniu uniknąć przerw w zatrudnieniu czy też czasowego bezrobocia. Konieczne jest wprowadzenie w przedsiębiorstwach programów unijnych, krajowych i regionalnych, a także działań dostosowanych do indywidualnych potrzeb.

1.5 Nowe perspektywy i nowa dynamika zwiększą odporność przedsiębiorstw i łańcuchów wartości, zapewniając inwestycje i zatrudnienie. Gospodarka niskoemisyjna wymaga stałej, precyzyjnej koordynacji podmiotów publicznych i prywatnych, w tym ustaleń finansowych. Polityka publiczna powinna wykorzystywać spostrzeżenia i praktyki sektora prywatnego, a także uwzględniać ukierunkowane podejście opracowane w przedsiębiorstwach, które często wyprzedza praktykę rządu.

1.6 By wesprzeć inicjatywę na rzecz wzrostu, EKES apeluje do UE i państw członkowskich o zastanowienie się nad wykorzystaniem obecnie niespożytkowanych lub całkowicie nowych środków jako źródła finansowania pilnych działań. Komisja powinna zachęcać do B+R oraz innowacji, nadając priorytetowe znaczenie inicjatywom na rzecz zmniejszenia emisji dwutlenku węgla w ramach przyszłego programu „Horyzont 2020”, którego finansowania absolutnie nie należy zmniejszać. Komisja powinna również zachęcać do ustanowienia operacyjnych partnerstw publiczno-prywatnych w ścisłej współpracy z europejskimi platformami technologicznymi i sektorami przemysłowymi, które obejmują cały łańcuch innowacji.

1.7 Spójność ma kluczowe znaczenie. EKES podkreśla potrzebę sporządzenia odpowiednio określonych, spójnych i długoterminowych ram UE, które zostałyby omówione ze wszystkimi zainteresowanymi stronami, a także uniknięcia nadmiernej regulacji, ścisłego powiązania B+R i innowacji z polityką energetyczną i klimatyczną, a także skutecznej infrastruktury energetycznej i pojemności magazynowej. Należy wziąć pod uwagę sprawdzone rozwiązania oraz skuteczne, wspólnie uzgodnione programy. Takie ramy unijne zwiększą również akceptację wśród ogółu obywateli i bezpośrednio zainteresowanych osób.

1.8 UE odpowiada za około 10 % światowych emisji gazów cieplarnianych. Odsetek ten spadnie do około 5 % w latach 2040–2050. Nie ulega wątpliwości, że UE odgrywa wiodącą rolę w światowych negocjacjach w sprawie wiążącego porozumienia dotyczącego zmiany klimatu. EKES podkreśla jednak, że należy unikać zakłóceń. Dopóty, dopóki nie ma równych warunków działania w zakresie ograniczania emisji gazów cieplarnianych i cen CO₂, nierównościom między UE a resztą świata trzeba zaradzić za pomocą europejskich środków dla sektorów globalnych.

1.9 Należy uwzględnić najnowszy rozwój sytuacji. EKES wzywa do uaktualnienia oceny celów dotyczących zmniejszenia emisji dwutlenku węgla, biorąc pod uwagę niepokojące przesunięcie się działalności przemysłowej do krajów trzecich, zwłaszcza do Stanów Zjednoczonych prowadzących pragmatyczną i dalekowzroczną politykę energetyczną, która okazuje się mieć szkodliwy wpływ na europejskie inwestycje i zatrudnienie.

1.10 Otwarte, uczące się społeczeństwo wymaga elastycznych form uczestnictwa, przepisów i obowiązków. Trzeba stworzyć nową kulturę innowacji przy udziale zainteresowanych grup. Jej celem musi być uzyskanie podstawowego konsensusu w społeczeństwie. Konieczne jest dogłębne zrozumienie wyzwań i uznanie faktu, że złożone problemy dotyczące współczesnego świata można rozwiązać wyłącznie dzięki współdziałaniu przemysłu, nauki, społeczeństwa i polityki. Włączyć w te działania należy wszystkie zainteresowane strony: przedsiębiorstwa i ich pracowników, organizacje pozarządowe, partnerów społecznych, dostawców, klientów i konsumentów. Niezbędne jest zapewnienie przejrzystości.

1.11 EKES podkreśla, że sposoby podejścia przedstawione w niniejszej opinii muszą zostać uwzględnione w przyszłej polityce przemysłowej i w innych odpowiednich obszarach polityki. W dziedzinie polityki przeciwdziałania zmianie klimatu i konkurencyjności UE powinna ściśle współpracować z przemysłem nad rozwiązaniami opartymi na wykonalności pod względem technicznym i gospodarczym.

2. Wprowadzenie

2.1 Technologia i innowacja, zglobalizowane rynki finansowe i handel, produkty wykonane na zamówienie, dynamiczne łańcuchy wartości i recykling to kluczowe aspekty dzisiejszej gospodarki.

2.2 Jednocześnie rosnąca liczba ludności na świecie, różnice w dochodach oraz problemy związane z surowcami, wodą i żywnością stanowią dodatkowe wyzwania. W międzynarodowym programie politycznym istotne miejsce zajmuje zmiana

klimatu, zrównoważony rozwój i energia – pod względem efektywności, wymogów ograniczenia emisji dwutlenku węgla, energii odnawialnej i dostępu do zasobów. Kwestię nowych celów trzeba poruszyć w atmosferze niepewności związanej z niskim wzrostem w Europie.

2.3 Korporacje wielonarodowe i ich pracownicy, a także łańcuchy wartości na wyższym i niższym szczeblu produkcji coraz częściej muszą stawiać czoła tej złożonej sytuacji. Europejskie łańcuchy wartości nadal należą do wiodących na świecie i ich pozycję należy zabezpieczyć.

2.4 W niniejszej opinii omówiono pewne bieżące trendy, jeżeli chodzi o sposób myślenia i podejście przyjmowane w sektorach i przedsiębiorstwach, które torują drogę do nowych modeli biznesu. Stojącym przed nami poważnym wyzwaniem możemy sprostać wyłącznie, przyjmując podejście zarówno publiczne, jak i prywatne, oparte na wspólnie uzgodnionych analizach, precyzyjnej koordynacji i inicjatywach na rzecz wzrostu i trwałego zatrudnienia. Zainteresowane strony z sektora prywatnego i publicznego muszą współpracować ze sobą jako partnerzy w ramach dalszych działań.

2.5 Panuje powszechna zgoda co do tego, że wzrost emisji CO₂ w ciągu wielu dziesięcioleci spowodował znaczny efekt cieplarniany, w tym wzrost średniej temperatury, znaczącą zmianę typu pogody i dodatkowe nieprzewidywalne skutki, takie jak wyższy poziom morza, a także zmiany w ekologii i ekosystemach, które mają (negatywny) wpływ na rolnictwo i prowadzą do nieproporcjonalnego wzrostu cen żywności, a także do głodu i ubóstwa.

2.6 Problemy związane ze zmianą klimatu nasilają się⁽¹⁾. Bez względu na to, jak skomplikowane może się to wydawać, ogólnie wiadomo, że wskazane jest ukierunkowanie na całym świecie polityki w zakresie CO₂ oraz planów działania dotyczących przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.

2.7 Pomimo braku stabilnych długoterminowych ram wiele korporacji podejmuje działania w celu opracowania zrównoważonych strategii biznesowych na wyższym i niższym szczeblu produkcji, a także wytworzenia bardziej zrównoważonych, niskoemisyjnych produktów i usług. Zachodzą również duże zmiany w związku z restrukturyzacją, optymalizacją i przeprojektowaniem. Nacisk na technologię i innowację niskoemisyjną ma kluczowe znaczenie dla znalezienia rozwiązań, które mogłyby zostać zastosowane na całym świecie.

⁽¹⁾ Zob. sprawozdania Międzyrządowego Zespołu ds. Zmian Klimatu (IPCC): http://www.ipcc.ch/publications_and_data/publications_and_data_reports.shtml

2.8 Łańcuchy wartości są nadal dużym atutem społeczno-gospodarczym Europy. Zrównoważona produkcja może się opierać tylko na konkurencyjności, innowacji, nowych umiejętnościach i wysokiej jakości zatrudnieniu. Kluczowe technologie wspomagające, takie jak biotechnologia, nanotechnologia i nowe materiały, są tym bardziej konieczne, że gwałtownie spadające koszty komunikacji i koordynacji ułatwiają rozproszenie geograficzne różnych działań w łańcuchach wartości. Chociaż nie jest to linearny proces, często pociąga on za sobą delokalizację pracochłonnej i cyfrowej działalności.

2.9 W coraz większej liczbie przedsiębiorstw rozpowszechnia się przekonanie, że słynne hasło z lat 90. „Ludzie, planeta, zysk”, które znowu znalazło się w centrum zainteresowania, powinno służyć za wytyczną pomimo często złożonych dylematów i sprzecznych wyborów. Dzięki temu możliwe będzie przygotowanie sterowanych przez przedsiębiorstwa odpowiedzi gospodarczych, społecznych i środowiskowych na globalne przekonania, zmiany i wskaźniki.

2.10 Wprowadzane w różnych krajach ukierunkowane podejście sterowane przez przedsiębiorstwa wzmocni pozycję firm mających siedzibę w Europie. Można je postrzegać jako strategiczne podejście na przyszłość, które wiąże się z zaangażowaniem dyrektorów generalnych, rad dyrektorów, pracowników, dostawców i klientów, związków zawodowych, innych partnerów społecznych i zainteresowanych stron.

3. Uwagi analityczne

3.1 Niegdyśjszą dominację świata zachodniego zastępuje dzisiaj policentryczność, która ma szereg różnych centrów ciężkości. Korporacje wielonarodowe są w wielu przypadkach ogniwem łączącym poszczególne centra. Sytuacja światowej gospodarki podlega stale zmiennej (zakłócającej) presji ze strony bodźców politycznych i gospodarczych.

3.2 Na sytuację wpływają również cele w dziedzinie zmiany klimatu i energii. Narody Zjednoczone, OECD i UE, a także sektor prywatny sporządzają analizy i opracowują pożądaną politykę w odpowiedzi na te nowe wyzwania. Zadaniem Komisji i Rady jest przyjęcie na siebie wiodącej roli w opracowywaniu programu, określaniu zasad gry i tworzeniu warunków do inwestycji i innowacji.

3.3 Indeks zrównoważonego rozwoju Dow Jones z 1999 r. i globalna inicjatywa sprawozdawcza przyczyniają się do pogłębienia świadomości na temat zrównoważonego rozwoju, podobnie jak czyni to wiele innych podmiotów, w tym wiodące

przedsiębiorstwa i ich pracownicy, partnerzy społeczni oraz wszelkiego rodzaju organizacje pozarządowe. Światowa Rada Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju (WBCSD) w Genewie to aktywna sieć przedsiębiorstw, która ustala ich poglądy na temat światowych negocjacji w sprawie zmiany klimatu. Odgrywa ona również wiodącą rolę w opracowywaniu nowego podejścia dla przedsiębiorstw oraz w łączeniu różnorodnych projektów wśród firm. Do jej głównych inicjatyw należały: „Vision 2050” w 2010 r. oraz „Changing Pace” w 2012 r., w ramach której wyjaśniono rolę regulacji w zachęcaniu do odpowiedniego postępowania przedsiębiorstw⁽²⁾.

3.4 Zgodnie z „Changing Pace” rządy muszą dokonać wyboru priorytetów, ustanowić zasady określające te priorytety pod kątem celów wzrostu i siły nabywczej, a także określić, w jaki sposób osiągnąć najlepsze wyniki. Podstawowym celem przedsiębiorstw jest „zapewnienie coraz większej liczbie ludzi stale udoskonalanych towarów i usług po przystępnych cenach, bez naruszania zasad zrównoważonego rozwoju i w sposób, który prowadzi do tworzenia miejsc pracy oraz wartości gospodarczej”⁽³⁾.

3.5 W ramach inicjatywy „Changing Pace” wskazano średnio- i długoterminowe megatrendy globalne, kierunki polityki publicznej i cele, a także przedstawiono punkt widzenia przedsiębiorstw na temat wariantów politycznych. W rozdziale „People’s values” jasno omówiono, na czym polega odpowiedzialność obywateli i konsumentów.

3.6 Istnieje wyraźny rozdźwięk między powszechnie przyjętymi analizami a celami, które rządy w rzeczywistości realizują. Obecny kryzys będzie prawdopodobnie nadmiernym obciążeniem dla gospodarki europejskiej, gdyż wiele przedsiębiorstw musi dostosować swą zdolność produkcyjną do malejącego popytu w świecie zachodnim i – jak się wydaje – w Chinach i Japonii.

3.7 UE odgrywa wiodącą rolę w przeciwdziałaniu zmianie klimatu i rozwojowi efektywności energetycznej dzięki przyjęciu protokołu z Kioto i wdrożeniu przepisów prawnych. Jednocześnie inne główne podmioty na świecie nie przyjęły jeszcze porównywalnych zasad, a tym bardziej wiążącego ustawodawstwa. Ta niezrównoważona i niezadowolająca sytuacja nadal trwa pomimo ostatnich konferencji ONZ. Niejasna dla przemysłu UE sytuacja powoduje niepewność i niepokój pracowników zainteresowanych przedsiębiorstw. Niezbędne jest dobrze skoordynowane i wyważone podejście oparte na współpracy między podmiotami publicznymi i prywatnymi.

⁽²⁾ *Changing Pace, Public policy options to scale and accelerate business action towards Vision 2050*, 2012 r.: <http://www.wbcsd.org/changingpace.aspx>

⁽³⁾ Zob. przypis 2.

3.8 Przedsiębiorstwa przeprowadzają obecnie racjonalizację. Chociaż technologia, innowacja i silne łańcuchy wartości zapewniają dobre wyniki, towarzyszą im szkodliwe skutki dla przedsiębiorstw i zatrudnienia. Stopa bezrobocia osiągnęła nienotowany dotąd poziom w całej Europie, a zatrudnienie wśród młodzieży jest prawie wszędzie powodem do niepokoju. Pilnie potrzebne jest stworzenie nowych perspektyw.

3.9 Kryzys na europejskim rynku pracy wpływa na perspektywy realizacji ambitnej polityki przeciwdziałania zmianie klimatu. Masowe zwolnienia w przemyśle, a także niewielki dostęp młodych ludzi do rynku pracy lub wręcz brak takiego dostępu utrudniają przepływ wiedzy i know-how, które są niezbędne do przestawienia się na gospodarkę niskoemisyjną.

3.10 Z drugiej strony, powszechna świadomość zmiany klimatu i innych wyzwań stwarza nowe możliwości. Przedsiębiorstwa europejskie zaczynają stopniowo uwzględniać ten program w swoich strategiach i starają się uzyskać przewagę konkurencyjną. Podobny rozwój sytuacji można zaobserwować wśród wiodących przedsiębiorstw w USA, Japonii, a nawet w krajach wschodzących, takich jak Chiny. W wielu europejskich przedsiębiorstwach, od kadry kierowniczej po załogę fabryki, panuje przekonanie, że zmiany te odniosą skutek, prowadząc do sytuacji korzystnej dla wszystkich. Najciekawsze wyniki uzyskano dzięki procesowi „od kołyski po kołyskę” oraz rozwojowi gospodarki obiegowej wykorzystującej skromne zasoby i materiały.

3.11 Podsumowując, EKES nalega na skuteczną koordynację analiz, stanowisk i programów zainteresowanych stron z sektora publicznego i prywatnego. Na wielu szczeblach – światowym, europejskim, krajowym i regionalnym – ma to kluczowe znaczenie dla utrzymania konkurencyjności gospodarki europejskiej, a także zapewnienia zrównoważonego rozwoju i innowacji społecznych. Rozwiązaniem jest technologia i innowacja, a także dbałość o uaktualnione kompetencje, umiejętności i zarządzanie.

4. Inicjatywy i praktyki przedsiębiorstw

4.1 W ramach swej kultury korporacyjnej, polityki społecznej odpowiedzialności i procesów zarządzania ryzykiem przedsiębiorstwa coraz częściej uwzględniają cele rozwoju zrównoważonego. Podobnie jak na szczeblu światowym szereg wiodących przedsiębiorstw przyjął zasady „Changing pace”⁽⁴⁾, na szczeblu sektorowym i na szczeblu przedsiębiorstw w Europie realizuje się pokrewne inicjatywy.

⁽⁴⁾ Zob. przypisy 1, 2, 3. WBCSD ma 200 członków, z których około 100 to europejskie przedsiębiorstwa.

4.2 Trend ten rozpowszechnia się z różną szybkością w poszczególnych sektorach i przedsiębiorstwach. Wiele wysiłku i czasu wymaga wprowadzenie nowego sposobu myślenia, który sprzyjałby na nowo zdefiniowanym celom, zwłaszcza w okresie spowolnionego wzrostu. Szersze trendy społeczne, wyrażane przez organizacje pozarządowe i przez krytycznie nastawionych konsumentów, również przyczyniają się do nowego podejścia i do nowych metod.

4.3 O rozwoju tym mówią badania Komisji i ekspertów. W zeszłym roku w sprawozdaniu stwierdzono: „Jeżeli chodzi o ogólną zgodność przemysłu UE z zasadami ochrony środowiska, w ciągu ostatnich dwóch dziesięcioleci poczyniono znaczne postępy w kierunku oddzielenia wzrostu gospodarczego od wpływu na środowisko, przy czym dużą rolę w tym procesie odegrały bardziej zrównoważony rozwój i efektywne gospodarowanie zasobami w przemyśle”⁽⁵⁾.

4.4 Z myślą o zwiększeniu przyszłej odporności przedsiębiorstw dyrektorzy generalni i rady zarządu często angażują się w takie procesy, przyjmując na siebie bezpośrednią odpowiedzialność, która zapewnia lepszą strukturę i ukierunkowanie przedsiębiorstw. W sieci WBCSD powszechne jest osobiste zaangażowanie. Przedsiębiorstwa w różnych krajach idą za tym przykładem. Powiązanie przedsiębiorstw ze zrównoważonym rozwojem jest coraz bardziej widoczne i odczuwalne.

4.5 Europejskie przedsiębiorstwa podejmują wiele inicjatyw w celu powiązania celów ochrony środowiska z odpornością gospodarczą. Proces, który został zapoczątkowany w Europie Północnej, przybiera na sile i stopniowo rozpowszechnia się na całym kontynencie. Cele poszczególnych przedsiębiorstw wyrażane są w deklaracjach misji i projektach, a także w ramach współpracy z pracownikami akademickimi, organizacjami pozarządowymi, partnerami społecznymi itp. Do organizacji krajowych należą:

— *Unternehmensnetzwerk: der Ulmer Initiativkreis Nachhaltige Wirtschaftsentwicklung* w Niemczech, powstała w 1992 r.;

— *Entreprises pour l'Environnement* we Francji, francuski partner w WBCSD składający się z 40 dużych przedsiębiorstw; w kolejną inicjatywę w ramach *Mouvement des Entreprises de France* (MEDEF) zaangażowanych jest 250 przedsiębiorstw, które przyjęły na siebie zobowiązania na rzecz Rio+20;

— w podobnym duchu, w ramach projektu Księża Walii *Accounting for Sustainability*, działa grupa brytyjskich przedsiębiorstw;

⁽⁵⁾ Zob. broszura Komisji pt. „Sustainable Industry: Going for Growth & Resource Efficiency” [„Zrównoważony przemysł: dążenie do wzrostu i efektywnego gospodarowania zasobami”], lipiec 2011 r. Zob. również: „Study on the Competitiveness of European Companies and Resource Efficiency” [„Badanie na temat konkurencyjności europejskich przedsiębiorstw i efektywne gospodarowanie zasobami”], lipiec 2011 r. i „Study on the Competitiveness of the EU eco-industry” [„Badanie na temat konkurencyjności ekoprzemysłu UE”], wrzesień 2009 r.

- do powstałej w 2012 r. koalicji *Dutch Sustainable Growth Coalition* należy siedem wiodących przedsiębiorstw z różnych sektorów przedsiębiorczości w ramach stowarzyszenia pracodawców VNO-NCW; zajmuje się ona określaniem celów, praktyk i metod pracy nad długoterminowym trwałym wzrostem gospodarczym, włączając w to łańcuchy wartości na wyższym i niższym szczeblu produkcji;
- stowarzyszenie *UK Sustainable Investment and Finance Association* zapoczątkowało niedawno inicjatywę mającą na celu zachęcenie przedsiębiorstw i właścicieli aktywów do długoterminowych inwestycji; w listopadzie 2012 r. w Londynie zorganizowano *Banking Environment Initiative Forum 2012*, pierwszą coroczną konferencję dla światowych banków i przedsiębiorstw działających na rzecz zrównoważonych inwestycji.

4.6 Wciąż istnieją znaczne różnice w podejściu, wynikające z etapu rozwoju gospodarczego i ze stopnia, w jakim gospodarki krajowe i B+R powiązane są z rozwojem sytuacji poza kontekstem krajowym i europejskim. W najbliższej przyszłości przedsiębiorstwa w całej Europie będą działać w tych samych globalnych ramach, co będzie wymagać podobnego podejścia i podobnych rozwiązań. Za pomocą zarządzania, a także kształcenia i szkolenia, trzeba będzie się przygotować do tej nowej sytuacji.

4.7 Można wskazać pewne wspólne elementy:

- Międzynarodowe negocjacje polityczne przynoszą wciąż niewiele wymiernych wyników ze względu na różne poglądy polityczne, praktyki i trudności społeczno-gospodarcze. Natomiast w środowisku biznesu, zwłaszcza świata zachodniego, przyjmuje się nowe podejście.
- Widać ostatnio tendencję kadry zarządzającej do zaangażowania i zaangażowanego przywództwa, co prowadzi do większej koncentracji na zarządzaniu. Zrównoważone rozwiązania stają się coraz większym priorytetem w rozmowach wewnętrznych i procedurach przedsiębiorstw. Jest to nowy etap wymagający zmiany modeli biznesowych, kształcenia i planowania kariery zawodowej, a także mentalności pracowników we wszystkich przedsiębiorstwach.
- Przedsiębiorstwa przedstawiają się na bardziej długofalowe podejście, nie porzucając skutecznego podejścia krótkoterminowego.
- Częścią tego procesu są często dostawcy i klienci.
- Oprócz tradycyjnych zainteresowanych stron, takich jak pracownicy i partnerzy społeczni, coraz częściej prowadzi

się również rozmowy z organizacjami pozarządowymi, a klienci stają się coraz istotniejszym czynnikiem.

- Większą uwagę zwraca się na szkolenie zawodowe i uczenie się przez całe życie, a także naukę na uczelniach wyższych i w szkołach biznesu. Młodych pracowników przyciąga to nowe podejście, które ułatwia również dostęp do rynku pracy.
- Trendy te należy postrzegać w świetle celów publicznych, które wytyczono w zakresie zrównoważonego rozwoju i europejskiej konkurencyjności.

5. Zrównoważone strategie rozwoju niskoemisyjnego

5.1 Strategie rozwoju niskoemisyjnego będą odgrywać główną rolę w propagowaniu zrównoważonego wzrostu. Wiążą się one również z polityką przemysłową UE.

5.2 Przemysł europejski musi obecnie realizować wiele złożonych celów politycznych i stosować szeroki zakres złożonych instrumentów na szczeblu europejskim, krajowym i nawet lokalnym, koncentrując się na zmniejszeniu emisji CO₂, a także na energii odnawialnej i efektywności energetycznej. Cele i instrumenty są czasami niejasne i nieodpowiednio zintegrowane, a także się powielają. By być skutecznym i opłacalnym, przemysł wymaga prostszej, a także bardziej przewidywalnej i zintegrowanej polityki.

5.3 Proces przestawiania się na zrównoważoną gospodarkę niskoemisyjną zachodzi głównie dzięki wysiłkom na rzecz ograniczenia kosztów w wyniku wzrostu cen ropy i energii, który nastąpił przed rozwinięciem się kultury ochrony środowiska w obawie przed konsekwencjami (faktycznymi lub oczekiwanymi) zmiany klimatu związanej z emisją gazów cieplarnianych.

5.4 Zdaniem EKES-u spójne ramy UE na rzecz pewniejszych, a także bardziej konkurencyjnych i niskoemisyjnych dostaw energii, konsekwentnie wdrożone w państwach członkowskich, powinny się składać z czterech głównych elementów:

- spójnej polityki energetycznej i klimatycznej dla sektorów objętych systemem handlu emisjami, opartym na naukowo udowodnionych wynikach;
- wykorzystania potencjalnego wkładu sektorów nieobjętych systemem handlu emisjami;
- silniejszego powiązania B+R z innowacją, a także z polityką energetyczną i klimatyczną;

— infrastruktury energetycznej i przepisów, które umożliwiłyby wydajny przesył energii i inteligentne wykorzystanie sieci energetycznych wraz ze zaktualizowaną pojemnością magazynową i elastyczną kontrolą popytu.

5.5 System handlu emisjami UE będzie najistotniejszym instrumentem osiągnięcia celów w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych w zharmonizowany i oszczędny sposób. Powinien zostać wprowadzony w oparciu o mechanizmy rynkowe. EKES odnotowuje, że konieczne jest wciąż rozwiązanie trzech kluczowych kwestii:

— System handlu emisjami powinien zapewniać przedsiębiorstwom długoterminową stabilność inwestycji, co obecnie nie ma miejsca.

— Należy w Europie unikać kosztownej i szkodliwej inflacji prawa, zapewniając ścisłą koordynację podmiotów publicznych i prywatnych.

— System handlu emisjami powinien uwzględniać wahania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw i sektorów. Kwestia ta będzie miała jeszcze bardziej krytyczne znaczenie, gdy wytyczone zostaną ambitniejsze cele i gdy inne podmioty międzynarodowe nie będą chętne czy też zdolne do wyznaczenia lub osiągnięcia zrównoważonych celów obniżenia emisji. Należy unikać oderwanych od siebie strategii europejskich, które przyniosą efekt przeciwny do zamierzonego dla inwestycji i zatrudnienia w globalnych sektorach.

5.6 Ponadto istnieje szeroki konsensus co do tego, że potrzebne są duże nakłady inwestycyjne na początku budowy infrastruktury publicznej, tzn. europejskiej sieci energetycznej. Kluczowe znaczenie będzie miało zaangażowanie podmiotów publicznych na rzecz zapewnienia wstępnych inwestycji i zwiększenia zaufania inwestorów prywatnych. Kwestię tę należy omówić w Radzie i powinna ona stanowić element inicjatywy UE na rzecz wzrostu.

5.7 Powinno to również złagodzić widoczną tendencję do delokalizacji niektórych sektorów działalności przemysłowej w Europie do innych regionów świata, pomimo faktu, że strategia „Europa 2020” i jej wdrażanie uwzględniają ryzyko ucieczki emisji.

5.8 Wszelkie propozycje poprawy strukturalnej systemu handlu emisjami powinny brać pod uwagę kwestie wspomniane w punktach 5.4 i 5.5. Obecna debata na temat dostosowania systemu handlu emisjami w niewystarczającym stopniu dotyczy

rozwiązania tych problemów czy też zmiany systemu. Po 2020 r. zmiana wytycznych powinna doprowadzić do stabilnej ceny CO₂, dzięki której uczestnicy rynku będą w stanie planować długofalowe decyzje inwestycyjne dotyczące rozwiązań niskoemisyjnych. Ulepszenie struktury systemu handlu emisjami sprawiłoby, że krótkoterminowa interwencja polityczna byłaby niepotrzebna.

5.9 Należy poprawić strukturę systemu handlu emisjami również w celu zwiększenia jego akceptacji przez pracowników i ogół społeczeństwa. O ile oczekuje się, że tradycyjne miejsca pracy szybko znikną, nie powstały jeszcze w pełni nowe zielone, niskoemisyjne miejsca pracy. Nadmiernie gwałtowne zmiany oznaczają, że przestawienie się na gospodarkę niskoemisyjną jest często postrzegane jako zagrożenie dla tradycyjnych obszarów produkcji. Na różnych szczeblach konieczny jest dialog społeczny mający na celu propagowanie przejrzystości i akceptacji przez zainteresowanych, a także rozpoczęcie programów kształcenia i przekwalifikowania dla wszystkich pracowników, tak by dostosować ich umiejętności do zmieniających się wymogów rynku pracy.

5.10 Najistotniejsze jest, by nowa polityka B+R oraz polityka innowacji koncentrowały się na tworzeniu wartości w złożonych (międzynarodowych) łańcuchach wartości, których celem jest gospodarka niskoemisyjna. Należy poszerzyć obecne podejście do technologii. Zmiana klimatu, wyczerpywanie się strategicznych zasobów i związany z tym wzrost cen wymagają zmiany myślenia w sektorze energetycznym i surowcowym. Trzeba również wziąć pod uwagę proces nadrabiania zaległości w krajach wschodzących i rozwijających się, w tym transfer technologii. Rośnie popyt na zasoby, podczas gdy restrukturyzacja systemów energetycznych i bardziej efektywne użytkowanie zasobów są ryzykowne i bardzo kosztowne. Osiągnięcie sukcesu będzie również zależeć od różnych, ściśle ze sobą powiązanych sektorów przemysłu i dziedzin kompetencji. Wszystkie te czynniki pilnie wymagają spójnego podejścia do technologii w UE ⁽⁶⁾, któremu sprzyjałyby konsekwentne decyzje polityczne.

5.11 Zintegrowane podejście wykracza poza etap produkcji i ma na celu poprawę efektów działalności środowiskowej na każdym z etapów cyklu życia, tzn. na etapie projektowania, pozyskiwania surowców, montażu, dystrybucji i unieszkodliwiania. Podmioty publiczne i prywatne muszą omawiać zintegrowaną politykę produktową, którą należy dokładnie określić w celu uniknięcia nadmiernej regulacji. Do dostępnych narzędzi należą w stosownych wypadkach porozumienia między producentami i rządami lub UE w sprawie oznakowań ekologicznych, etykietowania ekologicznego, ekoprojektów, zakazów stosowania substancji i oznakowań śladu ekologicznego. By być skuteczne, oznakowania muszą zawierać odpowiednie i wiarygodne informacje dla konsumentów, między innymi zgodnie z dyrektywą w sprawie nieuczciwych praktyk handlowych, którą należy odpowiednio wdrożyć.

⁽⁶⁾ Przede wszystkim ósmego programu ramowego.

5.12 Duże wydatki na podstawowe i stosowane B+R są również niezbędnym warunkiem zapewnienia pewnych, konkurencyjnych w skali świata, przystępnych cenowo i efektywnych dostaw energii dla Europy, gwarantowanych przez wydajną infrastrukturę energetyczną i odpowiednie przepisy ⁽⁷⁾.

5.13 Innowacja systemów ponad granicami sektorowymi oraz zintegrowane łańcuchy tworzenia wartości wpływają na przedsiębiorstwa, wzięwszy pod uwagę, że w dłuższej perspektywie należy obniżyć emisje z opartych na paliwach kopalnych światowych systemów energetycznych, a niedobór surowców będzie wymagać gospodarki oszczędnej pod względem zasobów. Zrównoważony rozwój zyskuje stopniowo na znaczeniu na wszystkich rynkach. Zaciera on tradycyjne granice między sektorami i prowadzi do nowych łańcuchów tworzenia wartości.

5.14 Obecna debata zachęca również do podejmowania coraz większej liczby inicjatyw oddolnych w przedsiębiorstwach. Zarówno duże przedsiębiorstwa, jak i MŚP opracowują niskoemisyjne strategie i modele biznesowe dla całego łańcucha wartości. Antycypowanie przyszłych wymogów energetycznych przyniesie również przewagę konkurencyjną, co wymaga odpowiednich przepisów. Wewnętrzne opracowywanie nowatorskich pomysłów i procesów innowacji w produkcji i organizacji, od kadry zarządzającej po załogę fabryki, staje się stałą praktyką w wielu przedsiębiorstwach.

5.15 Można wymienić następujące przykłady:

5.15.1 Zważywszy, że środowisko zbudowane składa się na znaczną część końcowego zapotrzebowania na energię, zużycie energii ze źródeł kopalnych można znacznie ograniczyć w opłacalny sposób, poprawiając charakterystykę energetyczną nowych i starych budynków, między innymi poprzez izolację i lepsze techniki ogrzewania. Innym przykładem są projekty przedsiębiorstw i gmin polegające na budowie infrastruktury przesyłu energii oraz na przesyłaniu produkowanej lokalnie zrównoważonej energii. Te aspekty, wraz z ich szczególnym kontekstem, zostaną omówione w oddzielnej opinii EKES-u ⁽⁸⁾.

5.15.2 Stowarzyszenie Eurocoal proponuje trójstopniową strategię czystego węgla odzwierciedlającą wyniki planu działania w dziedzinie energii na rok 2050 i obejmującą: wprowadzenie najnowocześniejszej technologii w energetyce węglowej i tym samym obniżenie emisji, rozwój wydajnej i elastycznej technologii następnej generacji, a także demonstrację i instalację technologii wychwytywania i składowania CO₂ (CCS) oraz przesyłu CO₂ wraz z CCS dla innych paliw i sektorów. Można także

zwiększyć możliwości eksportu technologii czystego węgla z UE.

5.15.3 Przemysł związany z leśnictwem, który opiera się na surowcach odnawialnych i wykorzystuje energię odnawialną, jest bardzo proaktywny. By zapewnić jego sukces, niezbędny jest pakiet dotyczący polityki dla poszczególnych sektorów, w tym B+R mający na celu wprowadzenie na rynek przełomowych technologii i nowych produktów. Trzeba zapewnić odpowiednią równowagę między surowcami a ich wykorzystaniem w celach energetycznych. Polityka musi odpowiadać innowacjom na świecie, innym obszarom polityki, a także cyklom inwestycji przemysłowych.

5.15.4 Podejmowane są obecnie inicjatywy przekrojowe. Trzeba zapewnić pierwszoplanowe potraktowanie partnerstw publiczno-prywatnych, takich jak m.in. SPIRE (Sustainable Process Industry through Resource and Energy Efficiency) i EMIRI (Energy Materials Industrial Research Initiative), a także ich odpowiednie finansowanie w ramach programu „Horyzont 2020”.

5.16 Obecnie na szczeblu UE wiele innych sektorów opracowuje długoterminowe plany działania dotyczące przejścia na gospodarkę niskoemisyjną.

5.17 Przystawienie się Europy na biogospodarkę będzie również częścią rozwiązania, stanowiąc istotny krok w rozwoju gospodarki niskoemisyjnej. Przedsiębiorstwa opracowują nowe bioprodukty i rozwiązania, które odpowiadają coraz większym oczekiwaniom i coraz bardziej wymagającym specyfikacjom.

6. UE, rządy i zainteresowane strony

6.1 Takim procesom jak te opisane powyżej muszą towarzyszyć odpowiednie ramy i warunki technologiczne, gospodarcze i społeczne. Należą do nich ukierunkowane programy badawcze i inwestycyjne w przedsiębiorstwach oraz odpowiednio dostosowany dialog zarówno na szczeblu sektorów, jak i przedsiębiorstw, z udziałem władz publicznych – krajowych i unijnych – oraz szeregu zainteresowanych stron.

6.2 By wesprzeć inicjatywę na rzecz wzrostu, UE i państwa członkowskie powinny rozważyć wykorzystanie obecnie niespożytkowanych lub całkowicie nowych środków jako źródła finansowania pilnych działań. Siódmy i ósmy program ramowy powinny sprzyjać przełomowym technologiom i innowacyjnym projektom, a EBI powinien również odgrywać rolę pomocniczą. Ponadto EKES zaleca omówienie ulg podatkowych jako ewentualnego instrumentu w tym zakresie.

⁽⁷⁾ Zob. powyżej, punkt 5.4, czwarte tiret.

⁽⁸⁾ CCMI/106 w sprawie komunikatu Komisji dotyczącego zrównoważonej konkurencyjności branży budowlanej.

6.3 Platformy technologiczne UE, z których większość jest inicjowana przez przemysł, umożliwiają kontakt przedsiębiorstwom, instytutom badawczym i pracownikom naukowym, a także wymianę poglądów publicznych na temat przyszłych innowacji⁽⁹⁾. Odgrywają kluczową rolę w analizie światowych trendów i oczekiwań, a także we wspólnym wytyczaniu celów i horyzontów czasowych.

6.4 Wytyczenie celów rynkowych wymaga dyskusji i badań z udziałem dostawców i klientów, a także zainteresowanych stron, takich jak partnerzy społeczni, organizacje pozarządowe, władze regionalne i konsumenci. UE i rządy odpowiadają za przepisy i regulacje, lecz nie powinno to być nigdy działanie jednostronne. Musi się ono wiązać z możliwymi do realizacji planami działania, bieżącymi procesami i planami wiodącymi przedsiębiorstw⁽¹⁰⁾. Wymaga to stałej wymiany analiz i testowania poglądów między sektorem publicznym i prywatnym.

6.5 Dyskusja polityczna często koncentruje się przede wszystkim na inicjatywach oddolnych UE (lub rządów) związanych ze zmianą klimatu, przemianami demograficznymi, zdrowiem, żywnością, wodą itp., pomijając obecną sytuację w przedsiębiorstwach. EKES apeluje o uwzględnienie analiz i rozwiązań sektora prywatnego, w którym często panują te same obawy. Są to inwestycje prywatne wspierane przez wykwalifikowaną siłę roboczą, które będą niezbędne do rozwiązania największych problemów.

6.6 W procesach modernizacji trzeba uwzględnić cele społeczne przedsiębiorstw oraz potrzebę zapewnienia zaangażowania

pracowników. Za pośrednictwem sektorowych i międzysektorowych komitetów ds. dialogu społecznego, UE i państwa członkowskie powinny propagować i wdrażać środki na rzecz społecznie akceptowanego przejścia na gospodarkę niskoemisyjną. Oprócz nacisku na umiejętności potrzebne pracownikom, w tym pracownikom najemnym⁽¹¹⁾, należy uwzględnić aspekty ilościowe i horyzont czasowy.

6.7 Zaktualizowany program nauczania, programy edukacyjne i szkoleniowe, a także przyuczanie do zawodu mogą odzwierciedlać wspólne zaangażowanie rządów i administracji, przedsiębiorstw, personelu i przedstawicieli pracowników na rzecz przewyższenia niespotykanego dotąd poziomu bezrobocia.

6.8 Głównym, jeżeli nie decydującym czynnikiem są równe szanse na całym świecie, które zapewnić mogą na przykład światowe normy i certyfikaty, przejrzyste przepisy, symetria w dostępie do rynków, ochrona własności intelektualnej i podobny poziom ochrony konsumentów. Konieczne jest również przestrzeganie podstawowych praw pracowniczych. Wspomniane aspekty powinny być integralną częścią europejskiej polityki handlowej⁽¹²⁾.

6.9 EKES uważa, że wszystkie podmioty powinny dostrzec proces, w ramach którego przedsiębiorstwa i ich grupy wprowadzają dobrowolne wymogi i procedury, gdyż odpowiednio wczesne osiągnięcie pożądaných celów może się wiązać z bardzo dużym obciążeniem.

Bruksela, 13 lutego 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON

⁽⁹⁾ Zob. m.in. opinię EKES-u w sprawie europejskich platform technologicznych i przemian w przemyśle, Dz.U. C 299/12 z 4.10.2012, s. 12.

⁽¹⁰⁾ Zob. m.in. opinię EKES-u w sprawie przemian w przemyśle na rzecz zrównoważonego rozwoju energochłonnych gałęzi przemysłu w obliczu celów efektywnego gospodarowania zasobami określonych w strategii „Europa 2020”, Dz.U. C 43 z 15.2.2012, s. 1; opinię EKES-u w sprawie propagowania ekologicznego i zrównoważonego zatrudnienia związanego z pakietem UE dotyczącym energii i zmiany klimatu, Dz.U. C 44 z 11.2.2011, s. 110, oraz opinię EKES-u w sprawie planu na rzecz efektywności energetycznej z 2011 r., Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 155.

⁽¹¹⁾ Opinia EKES-u w sprawie inicjatywy przewodniej Komisji: „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie”, COM(2010) 682 final, Dz.U. C 318 z 29.10.2011, s. 142.

⁽¹²⁾ Opinia EKES-u w sprawie: „Wymiar zewnętrzny europejskiej polityki przemysłowej: czy polityka handlowa UE odpowiednio uwzględni interesy europejskiego przemysłu?”, Dz.U. C 218 z 23.7.2011, s. 25.